

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра фізичної географії та картографії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор
з науково-педагогічної роботи

“ _____ ” _____ 20__ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Геоморфологія і геологія України

(назва навчальної дисципліни)

спеціальність (напрямок) 6.04.01.04 - Географія

спеціалізація Географія

факультет геології, географії, рекреації і туризму

2018 / 2019 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету (інституту, центру)
геології, географії, рекреації і туризму

“ _____ ” _____ 20__ року, протокол №__

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: (вказати авторів, їхні наукові ступені, вчені звання та посади)
 Жемеров Олександр Олегович, канд. географ. наук, доцент, професор кафедри

Програму схвалено на засіданні кафедри
фізичної географії та картографії

Протокол від “ _____ ” _____ 20__ року №__

Завідувач кафедри фізичної географії та картографії

 (підпис)

Голіков А.П.
 (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією
факультету геології, географії, рекреації і туризму
 назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “ _____ ” _____ 20__ року №__

Голова методичної комісії факультету геології, географії, рекреації і туризму

 (підпис)

Жемеров О.О.
 (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Геоморфологія і геологія України” складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки

бакалавра географії

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності (напрямку) 6.04.01.04 - Географія

спеціалізації Географія

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. **Мета** викладання навчальної дисципліни - формування понять про особливості геоморфологічної, тектонічної і геологічної будови території України, про сучасні геолого-геоморфологічні процеси та походження різних форм рельєфу на території держави.

1.2. Основні **завдання** вивчення дисципліни - виклад теоретичних основ геоморфології і геології України, висвітлення найважливіших прикладних аспектів цих знань.

1.3. Кількість кредитів - 3 (заочне відділення – 3)

1.4. Загальна кількість годин – 90 (заочне відділення – 108)

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / <u>за вибором</u>	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	5-й
Семестр	
8-й	9-10-й
Лекції	
24 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
12 год.	2 год.
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
54 год.	100 год.
Індивідуальні завдання	
-	

1.6. Заплановані результати навчання:

Фахові компетентності:

- базові знання про геоморфологічну, геологічну і тектонічну і будову території України;
- основні фактори рельєфотворення на території України, своєї місцевості; генетичні типи рельєфу, характерні для України;

- прикладні аспекти вивчення геоморфологічної, тектонічної і геологічної будови України;
- здатність користуватися геоморфологічними і геологічними картами для укладання комплексної характеристики території.

Знання:

- історія геоморфологічних і геологічних досліджень території України;
- принципи й особливості геоморфологічного районування України;
- форми рельєфу природного і антропогенного походження;
- прикладні аспекти вивчення геоморфологічної, тектонічної і геологічної будови України.

Уміння і навички:

- визначити за картами, профілями, блок-діаграмами, статистичними даними й ін. провідні фактори рельєфотворення для різних регіонів України;
- укладати тематичні карти: геологічну, новітніх тектонічних рухів, сучасних геоморфологічних процесів;
- укладати геоморфологічні профілі та геологічні розрізи за допомогою карт атласів;
- вирішувати за топографічними картами елементарні геоморфологічні задачі для інженерних цілей (проектування залізниці, автомагістралі, водосховища тощо).

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. ІСТОРІЯ ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ УКРАЇНИ. РІВНИННІ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Тема 1. Історія геолого-геоморфологічних досліджень території України

Дослідження геологічної будови України у XIX ст. Внесок П. Тутковського у вивчення рельєфу країни. Початок систематичних геоморфологічних досліджень території України у XX ст. Перша зведена робота „Рельєф УРСР” (М.І. Дмитрієв, 1936). Харківська наукова геоморфологічна школа (Д.М. Соколов, М.І. Дмитрієв, С.І. Проходський, І.Г. Черваньов, В.Ю. Некос та ін.). Перший навчальний посібник „Геоморфологія УРСР” (В.Г. Бондарчук, 1949). Наукові геоморфологічні школи України - київська (О.М. Маринич, М.І. Щербань, П.Г. Шищенко, І.М. Рослий, В.П. Палієнко та ін.), львівська (П.М. Цись, К.І. Геренчук) та інші. Сучасні методи геолого-геоморфологічних досліджень території України.

Тема 2. Фактори рельєфотворення

Тектонічна структура території України: Український щит, Овруцька синкліналь, Волино-Подільська плита, Дніпровсько-Донецька западина, Причорноморська западина, Скіфська плита, Карпати, Кримські гори, Добруджа.

Структура океанічної кори у межах Чорного моря.

Неотектонічні рухи. Клімат. Давні зледеніння на території сучасної України. Діяльність поверхневих і підземних вод. Біотичні фактори. Антропогенні фактори рельєфоутворення.

Тема 3. Геоморфологічна будова рівнин України

Геоморфологічне районування території України. Полігенна рівнина України як провінція Східноєвропейської рівнини. Морфоструктура і морфоскульптура геоморфологічних областей Полігенної рівнини України: Приприп'ятської низовини, Волино-Подільської височини, Азово-Придніпровської височини, Придніпровської низовини, Середньоруської височини, Донецької височини, Причорноморської низовини і рівнинного Криму. Поширення і походження льодовикових, водно-льодовикових, денудаційних, водно-ерозійних, водно-аккумулятивних, абразивно-аккумулятивних, карстових, суфозійно-просадкових, субаеральних (лесових), зсувних та інших форм рельєфу у межах Полігенної рівнини України.

Розділ 2. ГІРСЬКІ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ. ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 1. Геоморфологічна будова Українських Карпат

Українські Карпати як частина провінції Східних Карпат. Геологія Карпат. Морфоструктура і морфоскульптура геоморфологічних областей: Українські Карпати, Передкарпатська височина, Закарпатська низовина. Особливості геоморфологічної будови орографічних зон гірських Карпат: Зовнішніх Карпат (Бескиди, Горгани, Покутсько-Буковинські Карпати), Вододільно-Верховинських Карпат, Полонинсько-Чорногірських Карпат (Полонинський хребет, масиви Свидовець, Чорногора та ін.), Рахівського масиву й Чивчинських гір, Вулканічного (Вигорлат-Гутинського) хребта. Поширення і походження водно-ерозійних, водно-аккумулятивних, гравітаційних, структурно-денудаційних, льодовикових, кріогенних, карстових, вулканічних та інших форм рельєфу в Українських Карпатах.

Тема 2. Геоморфологічна будова Кримських гір

Кримські гори як частина провінції Кримсько-Кавказьких гір. Геологія Кримських гір. Морфоструктура та морфоскульптура Головного гірського пасма (Яйли), Внутрішнього і Зовнішнього передгірних пасом Кримських гір, Південного берегу Криму. Поширення і походження водно-ерозійних, денудаційних, гравітаційних, зсувних, карстових, вулканічних, органогенних та інших форм рельєфу у Кримських горах, а також форм грязьового вулканізму на Керченському півострові. Морські тераси, шельф і береги Чорного моря.

Тема 3. Прикладні питання вивчення рельєфу України

Антропогенний рельєф України: інженерно-будівельний, гірничопромисловий, агрогенний, селитебний. Пошукові геолого-геоморфологічні дослідження. Пошуки нафти й газу (напрямки: регіональний геоморфологічний аналіз, морфоструктурний аналіз, палеогеоморфологічний аналіз, морфометричний аналіз). Пошуки розсипних та осадових родовищ корисних копалин. Геоморфологічні дослідження у природокористуванні, для інженерних цілей, для оптимізації навколишнього середовища.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усьо го	у тому числі				
		л	п	ла б	інд	ср		л	п	ла б	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	¹⁰	11	12	13
Розділ 1												
Тема 1	15	4	2	-		9	18	1	-			17
Тема 2	15	4	2			9	18	1	-			17
Тема 3	15	4	2			9	18	1	1			16
Разом за модулем1	45	12	6			27	54	3	1			50
Розділ 2												
Тема 1	15	4	2	-		9	18	1	-			17
Тема 2	15	4	2			9	18	1	-			17
Тема 3	15	4	2			9	18	1	1			16
Разом за модулем2	45	12	6			27	54	3	1			50
Усього годин	90	24	12			54	108	6	2			100

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин	
		ден	заоч
1	Орогідрографічний опис території	2	-
2	Побудова гіпсометричного профілю та геологічного розрізу уздовж лінії Харків – Кременчук - Кривий Ріг - Одеса	2	-
3	Побудова карти сучасних тектонічних рухів на території одного з регіонів України (за варіантами)	2	1
4	Проектування невеликого водосховища на річці за топографічною картою м-ба 1: 25 000	2	-
5	Проектування автомобільної дороги-серпантину за топографічною картою м-ба 1:25 000	2	-
6	Укладання карти геоморфологічного районування території України	2	1
	Разом	12	2

5. Завдання для самостійної робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денне	заоч
1	Дослідження геологічної будови України у XIX ст. Внесок П. Тутковського у вивчення рельєфу країни	9	17
2	Структура океанічної кори у межах Чорного моря	9	17
3	Полігенна рівнина України як провінція Східноєвропейської рівнини	9	16
4	Геологія Карпат. Сучасні геологічні процеси в Українських Карпатах	9	17
5	Загальна тектонічна й орографічна будова Кримських гір	9	17
6	Антропогенний рельєф України	9	16
	Разом	54	100

6. Індивідуальні завдання

На денному і заочному відділеннях такі завдання не передбачені.

7. Методи навчання

До основних методів навчання належать: лекції (з мультимедійними презентаціями), практичні роботи, самостійна робота студентів згідно з програмою курсу.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль

Поточне тестування та самостійна робота						Сума
Розділ 1			Розділ 2			
T1	T2	T3	T1	T2	T3	60
$5m + 5n$	$5m + 5n$	$5m + 5n$	$5m + 5n$	$5m + 5n$	$5m + 5n$	

T1... T3 – теми розділів; m – теорія; n – задача практичної роботи.

Екзамен

Поточне тестування та самостійна робота		Підсумковий семестровий контроль (екзамен)	Сума
Розділ 1	Розділ 2		
30	30	40	100

Розділ 1 + Розділ 2 = 60 балів

Засвоєння кожної теми оцінюється за сумою балів отриманих за:

- а) виконання і здачу практичної роботи;
- б) здачу теоретичного матеріалу під час поточного експрес опитування і тестового контролю.

Мінімальна сума балів для зарахування теми складає 50 % від вказаної в таблиці.

Екзаменаційна оцінка складається з суми балів за поточний контроль (60 %) і суми балів підсумкового контролю (40 %). При визначенні частки кожного поточного контролю вираховується відсоток, який складає відповідна кількість балів розділу, розрахована від 60 %.

До підсумкового контролю допускається студент, який за результатами поточного контролю отримав 30 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Геоморфология Украинской ССР / Под ред. И.М. Рослого. – К.: Вища шк., 1990. – 287 с.
2. Маринич О.М. Фізична географія України: Підруч. / О.М. Маринич, П.Г. Шищенко. – К.: Знання; КОО, 2003. – 479 с.
3. Географічна енциклопедія України: В 3-х т./ Відпов. ред. О.М. Маринич. – К.: УРЕ, 1989-1993.
4. Заставний Ф.Д. Географія України / Ф.Д. Заставний. – Львів: Світ, 1994. – 472 с.

Допоміжна література

1. Бондарчук В.Г. Геоморфологія УРСР / В.Г. Бондарчук. – К.: Рад. шк., 1949. – 240 с.
2. Дмитрієв М.І. Рельєф УРСР (геоморфологічний нарис) / М.І. Дмитрієв. - Харків: Рад. шк., 1936. - 168 с.
3. Палиєнко В.П. Некоторые общие закономерности неотектоники Украины / В.П. Палиєнко // Сейсмопрогностические исследования на территории УССР. - К.: Наук. думка, 1988. – С. 96-106.
4. Цись П.М. Геоморфологія УРСР / П.М. Цись.- Львів: Львів. ун-т, 1962. – 223 с.
5. Геологические памятники Украины: Справ.-путеводитель / Отв.ред. А.И. Зарицкий. – К.: Наук. думка, 1985. – 155 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Фонди Центральної наукової бібліотеки ХНУ імені В.Н. Каразіна.
2. Фонд літератури та комп'ютерної бази даних лабораторії фізичної географії кафедри фізичної географії та картографії.
3. Ресурси Інтернету.